

Ключевые слова: личность, потребности, социализация, социально-психологическое влияние, студенческая молодежь, общественные требования, трансформационные изменения.

Harkavets S. O.

The youth students and socio-psychological influences in the context of the installation requirements of the transformation society.

The article analyzes the possibilities of using social-psychological influences in the context of the socialization of the individual, and it becomes clear which ones are the most effective on the implementation of student youth demands of society in terms of transformational change. The results of empirical study, which found that the higher is the level of satisfaction of the needs, the more rational individual and its relation to the fulfillment of social needs.

Key words: personality, needs, socialization, social-psychological influences, youth students, social demands, transformational change.

Гарькавець Сергій Олександрович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Сєвєродонецьк.

УДК 159.9

Гошовська Д.Т., Гошовський Я.О.

ПСИХОЛОГІЧНА РЕІНТЕГРАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ЗАСАДНИЧІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття розкриває психологічні особливості реінтеграції людей, які в умовах глобальних/регіональних трансформацій зазнають численних випробувань. Проаналізовано змістове і функціональне наповнення реінтеграції, запропоновано базові положення і вектори її науково-психологічного вивчення. Джерел – 7.

Ключові слова: реінтеграція, ревіталізація, ресоціалізація, глобальні трансформації, генетична психологія.

Постановка проблеми. У контексті необхідності науково-психологічного вивчення актуальних реалій сьогодення нами заплановано концептуальну розробку психологічних засад, закономірностей і специфіки психологічної реінтеграції осіб різного віку (діти, молодь, дорослі, літні люди) в умовах глобальних трансформацій, зумовлених політичними, економічними, воєнними та іншими чинниками. Кардинальні зміни суспільної свідомості в нашій державі призвели до виникнення численних соціально-психологічних парадоксів та їх особистісних модифікацій, які потребують детального й багатогранного наукологічного вивчення. Трансформаційний характер суспільних процесів спричиняє коливання соціальної психіки, проявляючись насамперед в особистісній дихотомії як у площині індивідуального існування, так і на громадянському рівні самореалізації, а також досить часто спонукає до дезінтеграційних тенденцій. Мета-фактором у цьому складному і болісному процесі є

поляризація суспільства за расовою, національною, релігійною, ідеологічною та ін. модальностями, інтенсивність трудової міграції як наслідок економічного депривування, збільшення біженців як наслідок воєнних дій тощо. Випадки сегрегації за расовою, національною, конфесійною та ін. приналежностями, диференціація людей різного віку за матеріально-статусною ознакою, соціальна незахищеність бідних верств населення постають реальною підставою для зростання різноманітних фобій, нетерпимості, відсутності толерантності, агресії та інших деструктивних факторів і тенденцій.

Загальна фундаментальна проблема, на вирішення якої спрямовано вектор наукового пошуку, зумовлена нагальною потребою вироблення базових психологічних засад повномірної і різновекторної реінтеграції людей різного віку, які внаслідок десоціалізаційних трансформаційних тенденцій набувають статусу біженців, маргіналів, заробітчан, соціальних аутсайдерів та потребують соціально-психологічної допомоги. Внаслідок екологічних, політичних, економічних та інших загроз і флуктуацій, геополітичних переструктурувань, спалахів воєнних конфліктів, відбуваються численні дезінтеграційні процеси як у глобальному, так і регіональному вимірах, тому психологія реінтеграції особистості є вкрай важливою соціальною проблемою. Важливими ракурсами проблеми є реінтеграція неповносправних людей з обмеженими психофізичними можливостями (інклюзія) та реінтеграція осіб, які відбули покарання в пенітенціарних установах (ресоціалізація). Деадаптовані люди різного віку, складаючи значний масив суспільства, внаслідок соціальних і особистісних дисфункцій перебувають у стані перманентної ентропії, безнормності, хаотизму, екзистенційного вакууму, а отже нагально потребують надання психологічного супроводу і допомоги задля досягнення успішної реінтеграції (реадаптації, інкультурації, абсорбції тощо) [1; 2; 3; 5; 6].

Проблематика психогенези особистості в нормативному та в девіантному річчії самореалізації може бути поліфундаментально вивчена якраз за умови теоретико-емпіричного охоплення найрізноманітніших психологічних особливостей (функцій та дисфункцій) різновікових вибірок, які перебувають в ускладненій ситуації актуального розвитку через різнотипні обмеження [1; 2; 3; 4]. Повсякчасна загроза системі термінальних цінностей дезінтегрованих і деадаптованих людей (наприклад, «депривованих за нестатками», біженців, жертв стихійного лиха), відчуття ними соціальної знехтуваності й особистісної знедоленості можуть призвести до своєрідного «ентропійного вибуху», що потребує нагальних і потужних психологічних студій як на рівні теоретико-методологічних узагальнень і обґрунтувань, так і в площині розгалужених емпіричних (прикладних) досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реінтеграція в основному має політологічні, соціологічні ракурси вивчення, тому психологічні особливості дослідження цього розгалуженого і складного феномена є досить нечисленні. Психологія реінтеграції здебільшого вивчалася у контексті ресоціалізації, зокрема ресоціалізацію як складний і тривалий процес повернення індивіда до соціуму вивчали Т. Авельцева, О. Дмитров, Н. Завацька, М. Кондратьєв, В. Кривуша, Й. Лангмейєр, Ю. Лобков, З. Матейчек, В. Медведєв, В. Сафронов, В. Синьов, В. Пірожков, Г. Радов, Z. Bartkowicz, M. Kalinowski, O. Lipkowski та ін. Отож поняття психології реінтеграції як проблеми повернення індивіда до соціуму має тривале минуле, але відносно коротку наукову історію. Власне науково-психологічний аспект проблеми набув особливої актуальності упродовж останніх десятиліть ХХ століття в американській, німецькій, російській, польській та інших психологічних науках у зв'язку з

глобальними трансформаційними процесами, що спричинили спалахи соціальних психопатологій, загострення глобально-регіональних конфліктів, унаслідок чого відбулося різке збільшення кількості депривованих осіб, які потребують ресоціалізації, реабілітації, ревіталізації та реінтеграції. Ю. Габермас констатує, що навіть у «ситих» суспільствах є проблема реінтеграції, оскільки може відбуватися «колонізація життєвого світу», і людина відчуває острах та безсилля перед цією системою, має неадекватну занижену самооцінку та часто є просто нездатною докласти зусиль для власного повноцінного життєіснування [7]. Визначний латиноамериканський вчений П. Фрейре зауважує, що прагнення пригнобленої людини змінити свій статус, інтегруватися/реінтегруватися в інші спільноти, приєднання до людей вимагає глибокого переродження., адже ті, хто бореться за це, повинні прийняти нову форму існування, адже вони не можуть більше залишатися на колишніх позиціях [6]. Конс'єнтизація як «зустріч» свідомості із самою собою призводить до утвердження предметного світу і досягнення консенсусу в розумінні цього світу, а також подолання свідомістю своїх обмежень, тобто набуття реінтеграційного досвіду. По суті, йдеться про необхідність включення особистості у різні стани і предметності, яке передбачає сформованість внутрішніх психологічних підстав, насамперед осмислення актуальної ситуації розвитку, вироблення готовності до змін та накреслення перспектив для набуття подальших нових тотожностей на рівні особистісних ролей, ієрархічних статусів, поведінкових моделей, соціальних норм, культурологічних ідентифікацій, механізмів психозахисту, патернів міжособистісного спілкування тощо.

Мета статі – здійснити концептуальний аналіз феномену психологічної реінтеграції особистості в умовах глобальних змін сучасності.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У контексті вивчення феноменології ревіталізації депривованої особистості [1; 2] нами була виокремлена ключова ідея дослідження, яка полягає у виведенні базальних закономірностей і виявленні психологічних особливостей реінтеграції (реадаптації, реструктуризації, рекреації тощо) осіб, які відчувають повсякчасні складнощі, зумовлені кризовим характером трансформацій, що переживаються як індивідуальні горе, психотравма, трагедія та які негативним нівелюючим чином впливають на перебіг їхньої психо- і соціогенези. Дослідження такого ракурсу дасть змогу на змістово-семантичному і структурно-функціональному рівнях покращити процеси реінтеграції депривованих, маргіналізованих та ін. осіб у нуклеарне просоціальне тло життєдіяльності суспільства, тобто допоможе розробити (створити) умови спеціально організованого рецептивного й розвивального соціо-психогенного макро- і мікродовкілля, в яких реінтеграція людей різного віку відбуватиметься успішно і плідно. Необхідною умовою є розробка системи засадничих психологічних концептів організації рецептивного (приймаючого) середовища для забезпечення психологічно комфортних і стимулюючих інтеграцію умов для реадаптації та інкультурації в нові (або істотно оновлені) умови і правила міжособистісного співіснування, базованих на принципах гуманності, емпатії, спільно організованої розвивальної просоціальної діяльності. Вкрай важливим є розробка стратегій і тактик реінтеграції як багатовекторної соціально-психологічної допомоги, яка повинна бути спрямована насамперед на створення таких розвивальних соціальних ніш, у змістово-функціональних параметрах яких різновікові вибірки реінтегрантів могли б віднаходити в собі сили для просоціальної переорієнтації екзистенційних цінностей, оптимальної й позитивної корекції життєвих цілей, зміни моральних настановлень та реконструкції свідомості і

самосвідомості. Позитивний реінтеграційний ефект може бути досягнуто через їхнє безпосереднє включення у спеціально організовану спільну високозмістовну діяльність, насичену такими характеристиками, як екзистенційна виживальність і самоактуалізаційна зорієнтованість, адаптивність і конкурентність, цікавість і предметність, творчість і самостійність, гуманність та емпатійність. Важливим завданням є те, щоб в умовах пріоритету соціально поціновуваних спільних дій у предметно-діяльнісному довіллі над вербальними техніками й моральними нотаціями дозвіллевого плану такий інтегративний реінтеграційний підхід мав значно більше шансів призвести до реконструювання життєосмислювальних особистісних інтенцій та актуалізувати суб'єктність осіб, які маргіналізовані, розчаровані, емоційно, фізично, матеріально пригнічені і виснажені.

Доцільність виконання науково-психологічних досліджень такого штибу вбачаємо у тому, що розробка системи цілісного реінтеграційного теоретико-практичного тезаурусу (концептуальний апарат, діагностичний, консультаційний і тренінгово-корекційний рівні забезпечення) призведе до якісного покращання та інтенсифікації процесів реінтеграції людей різного віку, які в умовах глобально-регіональних коливань, зміщень і загроз зазнають численних матеріальних, психофізичних, інтелектуальних, духовних та інших переживань і амортизацій, психоемоційного вигорання і виснаження, а також істотних перепон для відновлення повноцінної (реінтегрованої) життєдіяльності.

Оскільки біодромальний шлях дезадаптованої та дезінтегрованої особистості опосередковується численними соціально-психологічними факторами, що існують і діють як динамічна система, виникає проблема ризику зовнішнього гіперінформаційного тиску. Особистісний дискомфорт і психологічна травмогенність (істотне неблагополуччя в ситуаціях особистого і професійного життя, відставання за рівнем матеріального статку, криза ідентифікації, інтелектуальна і загальна особистісна пасивність, емоційно-вольові розлади тощо) спричиняються досить часто економічними, політичними, психогенними та ін. факторами, тому розробка системи успішної реінтеграції на рівні глибинно-індивідуальної психології (базованої на засадах генетичної психології (за С. Максименком)) призведе до істотного покращання стану справ [4].

Одним з провідних напрямків реінтеграційної (ресоціалізаційної, психореабілітаційної та ін.) роботи повинно стати зведення до мінімуму негативних наслідків болісного знання людей різного віку про їхній травмогенний (неповносправний, пенітенціарний, кримінальний, аполітичний та ін.) життєвий досвід і перекодування у насичені життєвою енергією і самореалізацією нові будні [1; 2; 3; 5].

Базовим науковим підходом щодо розробки системи цілісної й успішної реінтеграції є вироблення прореінтеграційної позитивної налаштованості, вироблення «робочої домінанти» у міжособистісній взаємодії учасників процесів реінтеграції та психологів, яка можлива за дотримання таких основних етапів: 1) усвідомлення реального соціально-психологічного стану особистості (маргіналізованої, депривованої, криміналізованої, інвалідизованої тощо) і визначальних чинників реінтеграційної ситуації, тобто рефлексія актуального ревіталізаційного стану; 2) емоційне вживання в реінтеграційну ситуацію як ототожнення з системою нових умов, правил і норм набуття позитивних і нетравмогенних просоціальних інкультураційних образів Я і стилів поведінки; 3) постановка загальної мети, вироблення і задіяння конкретної внутрішньої тактики і стратегії особистісних видозмін, а також психотехнологічне насичення передбачуваного процесу статусно-рольової трансформації як

модельовання перспективи досягнення реінтеграційного ефекту; 4) реальне вирішення й когнітивне осмислення реінтеграційної ситуації як здійснення позитивного й успішного переналаштування в нові соціально-психологічні статуси і ролі.

Головний наголос нами зосереджено на розробці і виконанні таких положень: 1. Здійснення фундаментального концептуального теоретико-методологічного системно-структурного аналізу змісту і функцій реінтеграції людей різного віку в умовах глобальних різновидових загроз і викликів; 2. Розробка засадничих психологічних принципів і механізмів, які стимулюють активне реінтегрування особистості як поновне повернення в нуклеарне тло життєдіяльності суспільства завдяки досягненню нею згоди й гармонії з довкіллям та із самою собою завдяки оволодінню саногенним просоціально-реадаптаційним, реінтеграційним і самоактуалізаційним мисленням; 3. Розробка цілісної реінтеграційної програми як системи психоконсультаційних, психокорекційних, психотренінгових засобів і рекомендацій для оптимізації онто- й соціогенезу людей, які через трансформаційні зміни і зміщення переживають численні складнощі для здійснення повноцінної якісної життєдіяльності. Звичайно, очікуємо, що задіяння такого теоретико-емпіричного потенціалу дозволить досягнути позитивних результатів: 1) отримання нових й покращення існуючих технологій роботи з людьми різного віку, які переживають кризові психостани через участь у складних соціальних трансформаціях (біженці, вимушені переселенці, жертви екологічних і техногенних катастроф та ін.); 2) розробка потужного інструментарію для проведення різновекторних досліджень актуальних соціально-психологічних феноменів, зокрема такого як реінтеграція на тлі соціальних і особистісних трансформацій; 3) вдосконалення розвивального й емпірично-корекційного потенціалу експериментально-генетичного методу у тісному поєднанні з інноваційними методами; розробка і вдосконалення психотехнічних (апаратурних) методик для реінтеграції різновікових вибірок людей, які відчують дихотомійні й маргінальні стани та потребують кваліфікованої рекреаційно-психологічної допомоги для успішної реінтеграції (наприклад, баламетричний інструментарій «дошки Белхау»); 4) розробка методичних рекомендацій побудованих за розвивально-психологічними принципами для оптимізації та прискорення реінтеграції; 5) вдосконалення, апробація та задіяння розвивального й емпірично-корекційного інструментарію, зокрема медіально-рефлексійного тренінгу, що не лише посприяє розвитку і збагаченню функціонального тезаурусу практичної психології, але й виступить потужним засобом оптимізації реінтеграційних технологій для роботи з ускладненими вибірками досліджуваних. Загалом, *основним потенційним досягненням повинні стати отримані результати щодо інтеграційно-реінтеграційної сутності людини як біосоціальної істоти, яка в умовах глобальних трансформацій і катаклізмів демонструє екзистенційну реадаптацію і спроможність до реінтеграції, ресоціалізації, реструктуризації, рекреації тощо як виживальної поведінки з метою досягнення оптимального геобіоценозу, придатного для існування в загрозовому довкіллі.*

Безперечно, основні особливості структури та складові проведення досліджень такого типу зводяться до того, що потенційно досліджувана вибірка є гетерогенною за багатьма параметрами: вік, стать, раса, нація, релігійні приналежності й конфесійні пререференції, стан здоров'я (інваліди), девіантний досвід (колоніст, ув'язнений, наркоман), політичні ідентифікації та пріоритети тощо. Люди різного віку, які в умовах глобальних трансформацій змінюють власний хронотоп (час і місцевість) є об'єктивно ускладненим об'єктом

психологічного вивчення. Це потребує окремих пакетів емпіричного інструментарію, а також на етапі формуально-розвивальних впливів (психореабілітаційних, рекреаційних, ресоціалізаційних та ін.) окремого тренінгово-корекційного наповнення занять для повноцінної та результативної діяльності Т-групи з метою набуття й оптимізації реінтеграційних знань, умінь і навичок. Застосовувана нами психологічна апаратура, зокрема «дошки Белхау», потребує подальших додаткових психологічно-вікових і медико-психологічних обстежень вибірки. Корисними методичними і технічними напрацюваннями на основі практичного досвіду послужать концептуальні системні узагальнення змістово-функціональної психогенної суті реінтеграції та розроблені соціально-психологічні технології оптимізування процесів різновидової реінтеграції людей різного віку в соціум (наприклад, інклюзивне реінтегративне навчання дітей з психофізичними вадами у звичайному класі загальноосвітньої школи).

У порівнянні із існуючими аналогами вивчення зазначеної проблеми в світовій науці нами буде здійснено крос-культурне дослідження психології реінтеграції різновікових вибірок на підставі *конфірматорного* (повторювально-відтворювального) експерименту, зокрема проведеного у 2005-2008 рр. (за порівняльною віссю та принципом міжетнічного регіонального порівняння (Україна – Польща – Німеччина; Галичина – Підкарпатське воєводство – земля Тюрінгія). Також планується крос-культурне дослідження з введенням *експлораторних* змінних (введення різновікової вибірки за параметром «Волинь»); вироблення інноваційних технологій, психореабілітаційних і психокорекційних програм, які б сприяли досягненню зрілої просоціальної реадаптації та реінтеграції осіб, які зазнали негативного впливу глобальних (регіональних) трансформацій. Для успішної психореабілітаційної роботи з метою вироблення знань, умінь і навичок реінтеграції в людей різного віку, які переживають ускладнені життєві обставини й ситуації, нами планується запровадити сучасні інтерактивні технології застосування комп'ютерної та аудіо-відеотехніки, а також варіанти й техніки залучення інноваційних методів психологічної науки (медіально-рефлексійний тренінг, інтеграційний брейн-штормінг, локальні фокус-групи, модерні психоконсультаційні та психотерапевтичні прийоми тощо). Серед соціально-економічних та культурно-психологічних переваг дослідження такого типу будуть розроблені *фундаментальні засади психологічної реінтеграції* осіб, які перебувають під гнітючим тиском ускладнених екзистенційних обставин через глобально-регіональні трансформації (воєнні конфлікти (біженці), економічно-депресивні показники розвитку суспільства (трудова міграція, заробітчани), екологічні та стихійні лиха (внутрішні переселенці, мігранти) тощо. Будуть розроблені *конкретні пропозиції та рекомендації* щодо вирішення реінтеграційних труднощів і розв'язання проблем дітей-сиріт, «вуличних» дітей (волоцюг), дітей із дистантних сімей, дітей із спецінтернатів, притулків, сиротинців, пенітенціарних закладів тощо. На підставі цього будуть розроблені *реальні теоретико-практичні комплекси* щодо інклюзивної освіти неповносправних дітей, їхньої реінтеграції в загальноосвітні заклади та *вдосконалені ресоціалізаційні технології* для успішної та некримінальної реінтеграції осіб, які відбули покарання в пенітенціарних закладах.

Висновки. Розробка фундаментальних теоретико-методологічних засад психологічної реінтеграції людей різного віку, які зазнають деприваційних обмежень унаслідок дії здебільшого негативних чинників глобально-регіональних (транскордонних) трансформацій (біженці, мігранти, заробітчани, інваліди, колишні в'язні та ін.), виступає для вітчизняної психології однією з найнагальніших проблем. Аксиологічним пріоритетом є те, що потрібно

розробити не лише теоретичні основи вивчення специфіки реінтеграції різновікових вибірок, але й запропонувати реальні психотехнології нейтралізації соціо-психотравм задля оптимізації інкультураційних, реадaptaційних, ідентифікаційних та інших можливостей і здатностей. Наприклад, діти з евакуйованих родин під впливом певної травми, зокрема «синдрому АТО», відчують порушення балансу емоційних і раціональних компонентів, а це означає, що вони менше зазнаватимуть впливу раціональних чинників (знання, переконання), ніж їхні однолітки, і значно відчутніше – впливу емоційних детермінант (розладнані чи втрачені безпосередні інтимно-особистісні контакти, блокована перцептивна взаємодія, здебільшого негативно емоційно забарвлені й насичені переживання і почуття тощо). Тому реінтеграція, насамперед її рекреаційно-реабілітаційні компоненти, буде ускладнена у когнітивних вимірах численними бар'єрами, що потребує культивування сенсорно-перцептивних тактик і стратегій, зокрема на рівні розробленого й апробованого нами медіально-рефлексійного та сензитивно-комунікативного тренінгових підходів. Загалом, сподіваємося, що ціннісною перевагою такого сцієнтично-психологічного ракурсу є те, що вдасться істотно покращити і гармонізувати психосвіт осіб (біженців, мігрантів, інвалідів та ін.), адже характерологічні ознаки людей, що пережили екстремальну (а звідси й інші типи) депривацію (кризи, конфлікти, випробування тощо), набувають елементів деструктивної поведінки, деформації життєвої перспективи, підвищеної тривожності, депресивності, їм притаманні відчуття соціальної незахищеності й неповноцінності, у них наявні розлади контролю за емоційною сферою, посилення агресивності, відчуття загрози і водночас поступливості, боязкості та психологічної залежності. Утвердження у поведінці реадaptaнтів самоактуалізаційних тенденцій матиме позитивний екзистенційно-самостверджувальний ефект, що проявиться насамперед у сфері базального самоусвідомлення (якісні й оптимістичні зміни в Я-концепції, усталення впевнених складових нового образу Я, набуття і модифікація нових власних соціокультурних (професійних, релігійних, політичних та ін.) ролей, помітні зміни (підвищення) статусу, відчуття громадянської приналежності й особистісної значущості.

Література

1. Гошовська Д. Синергетичні аспекти ревіталізації депривованої особистості / Дарія Гошовська, Ярослав Гошовський // Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ : Вид-во «Ноулідж», 2014. – № 3 (35). – С.140-145.
2. Гошовський Я. Ревіталізація психогенези депривованої особистості / Ярослав Гошовський // Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ : Вид-во «Ноулідж», 2014. – № 2 (34). – С. 101-108.
3. Завацька Н. Є. Психологія ресоціалізації особистості в умовах соціальної ізоляції : монографія / Н. Є. Завацька, І. Є. Жигаренко. – Луганськ : СХУ ім. В. Даля, 2011. – 270 с.
4. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі : [В 2 т.] / Максименко С.Д. – К. : Форум, 2002. Т.1– 319 с.; Т.2–335 с.
5. Ревіталізація дітей з особливими потребами: монографія / За заг. ред. проф. Гошовського Я.О. – Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2013. – 360 с.
6. Фрейре П. Педагогіка пригноблених / Пауло Фрейре. – К. : Юніверс, 2003. – 168 с.

7. Хабермас Ю. Будущее человеческой природы. На пути к либеральной евгенике ? / Юрген Хабермас. – М. : Весь мир, 2002. – 144 с.

Транслітерація

1. Hoshovska D. Synerhetychni aspekty revitalisaziji depryvovanoj osobystosti / Darija Hoshovska, Jaroslav Hoshovskij // Teoretichni i prykladni problemy psichologiji: zb. nauk. prac Shidnoukrajinskoho nacionalnogo universytetu imeni Volodymyra Dala. – Luhansk : Vyd-vo «Noulidz», 2014. – № 3 (35). – S. 140-145.
2. Hoshovskij Ja. Revitalizacija psychogenezy depryvovanoji osobystosti / Jaroslav Hoshovskij // Teoretichni i prykladni problemy psichologiji: zb. nauk. prac Shidnoukrajinskoho nacionalnogo universytetu imeni Volodymyra Dala. – Luhansk : Vyd-vo «Noulidz», 2014. – № 2 (34). – S. 101-108.
3. Zavatskaya N.E. Psychologiya resozializaziji osobystosti v umovach sozjalnoji izoljaziji: monografija / H.E. Zavatskaya, I.E. Zyharensko. – Luhansk: SNU im. V.Dalja 2011. – 270 s.
4. Maksymenko S. D. Rosvytok psyhiky v ontohenesi: [V 2 t.]. / S. D. Maksymenko. – K.: Forum, 2002. – 319 s.; 335 s.
5. Revitalisazija ditej z osoblyvymy potrebamy: monografija / Za zah. red. prof. Hoshovskoho Ja. O. – Luck: PP Ivanjuk V. P., 2013. – 360 s.
6. Frejre P. Pedahohika pryhnohlenych / P. Frejre. – K.: Junivers 2003. – 168 s.
7. Habermas Ju. Buducheje chelovecheskoj prirody. Na puti k liberalnoj evhenike ? Jurgen Habermas – M.: Ves mir 2002. – 144 s.

Гошовская Д.Т., Гошовский Я.А.

Психологическая реинтеграция личности в условиях глобальных трансформаций: основные положения

Статья раскрывает психологические особенности реинтеграции людей, которые в условиях глобальных/региональных трансформаций испытывают многочисленные проблемы. Проанализировано смысловое и функциональное наполнение реинтеграции, предложены базисные положения и векторы ее научно-психологического изучения. Источников - 7.

Ключевые слова: реинтеграция, ревитализация, ресоциализация, глобальные трансформации, генетическая психология.

Goshovskaya D.T., Goshovsky J.A.

Psychological reintegration of the individual in the context of global transformations: the basic provisions

The article exposes psychological features reintegrations of people, which in the conditions of global/regional transformations test numerous tests. The semantic and functional filling of reintegration is analysed, base positions and vectors of her are offered scientifically-psychological study. Sources - 7.

Key words: reintegration, revitalisatio, pesocialisition, global transformations, genetic psychology.

Гошовська Дарія Тарасівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м.Луцьк;

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м.Луцьк.

УДК 159.922.73:159.947.5-057.874

Грицюк І. М.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ, ЯКІ МАЮТЬ ПРОБЛЕМИ З ПОВОДЖЕННЯМ

У статті ми прагнули розкрити взаємозв'язки нерівномірностей розвитку психічних функцій з проблемами поведінки молодших школярів та визначити мотивацію їх негативної поведінки.

Ключові слова: мотивація, молодший шкільний вік, психічні функції, функціональні системи, готовність до школи, норма, патологія, іррегулярність.

Постановка проблеми. Становлення і формування особистості тісно пов'язане з формуванням стійкої поведінки в позитивно мотивованій, спочатку особисто значущій діяльності. Це в дитячому віці людина вступає в систему суспільних відносин, починає взаємодіяти з іншими людьми в ході різної діяльності. Все це безпосередньо формує особистість, яка прагне зайняти певне місце в системі відносин і багато в чому визначається системою, яка складається з внутрішніх і зовнішніх мотивів. Особливої актуальності набуває вивчення специфіки розвитку та формування мотиваційної сфери особистості дітей молодшого шкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мотивація є однією з фундаментальних проблем як вітчизняної, так і зарубіжної психології. Її значущість для розробки сучасної психології пов'язана з аналізом джерел активності людини, спонукальних сил її діяльності, поведінки. Відповідь на запитання, що спонукає людину до діяльності, який мотив, заради чого вона її здійснює, є основою її адекватної інтерпретації. У найзагальнішому плані мотив – це те, що визначає, стимулює, спонукає людину до здійснення якоїсь дії, включено до діяльності, що визначається цим мотивом.

Учбова діяльність через свою специфіку має об'єктивну складність, оскільки учень постійно освоює те, чого він раніше не знав, чим не володів, стикаючись при цьому, природно, з численними труднощами. Особливої гостроти ця проблема набуває у молодшому шкільному віці. Це пов'язано з тим, що молодший школяр тільки поринає в атмосферу шкільного життя, учбова діяльність висуває до нього такі вимоги, яких не було на попередніх етапах його розвитку. Тому, зустрічаючись з труднощами, не всі молодші школярі через свої особисті та інтелектуальні особливості здатні їх подолати, що і породжує різнопланові внутрішньо особисті протиріччя, які, як правило, дітьми не усвідомлюються [2].

В тому числі виникають проблеми з поведінням. Практика показує, що батьки все частіше звертаються за професійною підтримкою до психолога з питаннями, що пов'язані з